

1 Vad innebär den juridiska termen "föräldransvar" i praktiken? Vilka rättigheter och skyldigheter har den som har föräldransvar?

Begreppet "föräldransvar" fastställs i civillagen (lag nr 89/2012) och innefattar en rad rättigheter och skyldigheter som rör omvårdnad om barnet, framför allt barnets hälsa och fysiska, känslomässiga, intellektuella och moraliska utveckling, skydd av barnet,

personlig kontakt med barnet,

att se till att barnet får en god uppfostran och utbildning,

att besluta var barnet ska bo,

att företräda barnet och förvalta dess egendom.

Föräldransvaret upphör när barnet får full rättslig handlingsförmåga. Varaktigheten och omfattningen kan enbart ändras av en domstol. Föräldransvaret ska utövas för barnets bästa. Innan ett beslut fattas, som har inverkan på barnets intressen, ska föräldrarna ge barnet all information som krävs för att barnet ska kunna bilda sig och meddela sin egen uppfattning. Detta är inte tillämpligt om barnet inte har förmågan att ta emot sådan information, inte kan bilda sig eller meddela föräldrarna en egen uppfattning. Föräldrarna ska särskilt uppmärksamma barnets uppfattning och ta hänsyn till den när beslutet fattas.

Föräldransvar i förhållande till barnet uppfylls av föräldern på ett sätt som motsvarar barnets utvecklingsnivå. Om föräldrarna fattar ett beslut om barnets utbildning eller framtida sysselsättning ska de ta hänsyn till barnets uppfattning, förmåga och färdigheter.

Fram till dess att barnet själv får rättslig handlingsförmåga har föräldrarna rätt att uppfostra det på ett sätt som är anpassat efter barnets utvecklingsförmåga, också med hjälp av restriktioner för att skydda barnets moral, hälsa och rättigheter samt andra personers rättigheter och den allmänna ordningen. Uppfostran ska utformas på ett sätt som lämpar sig för omständigheterna, inte äventyrar barnets hälsa eller utveckling och inte skadar barnets mänskliga värdighet.

Det är underförstått att alla underåriga som har begränsad rättslig handlingsförmåga är behöriga att företa rättshandlingar som är lämpliga för deras intellektuella och viljemässiga mognad. Föräldrarna har skyldighet och rätt att företräda barnet i rättsliga förfaranden som barnet inte har rättslig handlingsförmåga för. Föräldrarna företräder barnet gemensamt, men var och en av dem får agera enskilt. Om en av föräldrarna agerar enskilt i en fråga som rör barnet gentemot en tredje part, som handlar i god tro, är det underförstått att han/hon agerar med den andra förälderns goda minne. En förälder får inte företräda ett barn om detta skulle kunna leda till en intressekonflikt mellan henne/honom och barnet, eller mellan barn till samma förälder. I sådana fall utser domstolen ett ombud för barnet. Om föräldrarna inte kan enas om vem av dem som ska företräda barnet i ett rättsligt förfarande beslutar en domstol – efter ansökan från en av föräldrarna – vilken av föräldrarna som ska företräda barnet rättsligt, och på vilket sätt.

Föräldrarna har skyldighet och rätt att förvalta barnets egendom, och detta ska framför allt ske med omsorg. De ska på ett riskfritt sätt hantera medel som inte anses behövas för att täcka utgifter som rör barnets egendom. Vid ett rättsligt förfarande som rör enskilda delar av barnets egendom företräds barnet av föräldrarna. En förälder får inte företräda ett barn om detta skulle kunna leda till en intressekonflikt mellan henne/honom och barnet, eller mellan barn till samma förälder. I sådana fall utser domstolen ett ombud för barnet. Om en förälder agerar i strid mot skyldigheten att förvalta barnets egendom med omsorg ska han/hon som solidariskt ansvarig ersätta barnet för den skada som uppstått. Om föräldrarna inte kan enas om centrala frågor om förvaltningen av barnets egendom fattar en domstol beslut efter ansökan från en av föräldrarna. Föräldrarna behöver godkännande från domstol för att företa rättshandlingar som är knutna till barnets befintliga eller framtida egendom, eller delar av sådan egendom, såvida inte de är frågor av gemensamt intresse eller knutna till obetydliga värden, även om detta är ytterst ovanligt.

2 Vem är det i allmänhet som har föräldransvaret för ett barn?

Föräldransvar är en skyldighet som båda föräldrarna har, om inte en av dem har fräntagits ansvaret. Det gäller oavsett om föräldrar är gifta eller om barnet föddes utom äktenskap.

Föräldrar ska utöva föräldransvaret i samförstånd med varandra. Om en försening av ett beslut i en fråga som rör barnet skulle kunna medföra risker kan en av föräldrarna fatta beslutet eller ge sitt samtycke enskilt. Denna förälder måste dock omedelbart underrätta den andra föräldern om situationen. Om en av föräldrarna agerar enskilt i en fråga som rör barnet gentemot en tredje part, som handlar i god tro, är det underförstått att han/hon agerar med den andra förälderns goda minne. Om föräldrarna inte kan enas i en fråga som är av betydelse för barnet, i synnerhet om det gäller barnets bästa, fattar en domstol beslutet efter ansökan från den ena föräldern. Denna lösning tillämpas också om den ena föräldern utestängs av den andra föräldern från beslutsfattandet i en fråga som är av betydelse för barnet. Som viktiga frågor betraktas i synnerhet beslut om var barnet ska bo och val med anknytning till skolgång och sysselsättning, men inte normal medicinsk behandling och liknande.

En domstol kan besluta att upphäva föräldransvaret om föräldrarna på grund av allvarliga omständigheter hindras från att utöva det och om det kan anses vara nödvändigt och för barnets bästa. Om en förälder inte utövar sitt föräldransvar på korrekt sätt när så krävs för barnets bästa kan en domstol begränsa hans/hennes föräldransvar, eller begränsa utövandet av det, och samtidigt fastställa omfattningen på denna begränsning. Om en förälder allvarligt missbrukar sitt föräldransvar eller dess utövande, och/eller försummar sitt föräldransvar eller dess utövande kan en domstol frånta föräldern föräldransvaret. Om en förälder medvetet begår ett brott mot sitt barn, eller om en förälder använder sitt barn – som inte är straffrättsligt ansvarigt – för att begå ett brott bedömer domstolen särskilt om det finns anledning att frånta föräldern dennes föräldransvar.

Om en av föräldrarna har avlidit eller är okänd, eller om föräldrarna inte har föräldransvar eller om föräldransvaret tillfälligt har upphävts, ligger föräldransvaret hos den andra föräldern. Detta gäller också om den ena förälderns föräldransvar eller dess utövande är begränsat. Om ingen av föräldrarna har fullt föräldransvar, om båda föräldrarnas utövande av föräldransvar tillfälligt har upphävts, och/eller om föräldrarnas respektive föräldransvar påverkas på ett av ovan angivna sätt, men inte på samma sätt, utser en domstol en förmyndare för barnet som får en förälders skyldigheter och rättigheter, eller som kommer att utöva dessa skyldigheter och rättigheter i stället för föräldrarna. Om föräldransvaret eller dess utövande är begränsat utser domstolen en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet.

Om ett barn adopteras överförs de rättigheter och skyldigheter som omfattas av föräldransvaret till adoptivföräldern när beslutet om adoption träder i kraft.

3 Kan en annan person bli utsedd i föräldrarnas ställe om de är oförmögna eller ovilliga att utöva sitt föräldransvar över sina barn?

Om en domstol beslutar att begränsa en förälders rättsliga handlingsförmåga fattar den också beslut om hans/hennes föräldransvar. Underåriga föräldrar som inte har fått full rättslig handlingsförmåga genom särskilt beslut eller eftersom de ingått äktenskap, får föräldransvar först när de uppnår full rättslig

handlingsförmåga (dvs. blir myndiga) Detta gäller inte skyldigheter och rättigheter som rör omvårdnaden om barnet, såvida inte en domstol upphäver denna skyldighet och denna rättighet till dess att föräldern uppnår full rättslig handlingsförmåga. Föräldrans ansvar för en förälder vars rättsliga handlingsförmåga har begränsats på detta område upphävs för lika lång tid som begränsningen av hans/hennes rättsliga handlingsförmåga gäller, såvida inte en domstol beslutar att föräldern får behålla skyldigheten och rättigheten till omvårdnad och umgänge.

Om ingen av föräldrarna kan ta fullt föräldrans ansvar för barnet utser domstolen en förmyndare. En förmyndare har samma skyldigheter och rättigheter gentemot barnet som en förälder, dock ej några underhållsskyldigheter. I undantagsfall kan skyldigheterna och rättigheterna definieras på ett annat sätt med hänsyn till förmyndaren eller barnets situation samt skälet till att föräldrarna inte har samtliga skyldigheter och rättigheter. En förmyndare måste ha full rättslig handlingsförmåga, och leva på ett sätt som utgör en garanti för att rollen kan uppfyllas väl. Domstolen kan också utse två personer – i regel ett gift par – till förmyndare. Om det inte strider mot barnets intressen utser domstolen en förmyndare som en av föräldrarna har rekommenderat. I annat fall utser domstolen en släkting till barnet eller en person som står barnet eller familjen nära till förmyndare, såvida inte en av föräldrarna uttryckligen motsätter sig detta. Om ingen sådan person finns utser domstolen en annan lämplig person till förmyndare. Om det inte finns någon fysisk person som kan utses till barnets förmyndare överläter domstolen uppgiften till en barnavårdsmyndighet, till dess att domstolen utser en annan förmyndare för barnet eller till dess att en förmyndare godtar uppdraget. En förmyndare är föremål för tillsyn av domstolen. Han/hon ska upprätta en förteckning över egendomen både i början och i slutet av uppdraget. Han/hon ska regelbundet lämna rapport till domstolen om barnet, dess utveckling och räkenskaperna för förvaltningen av barnets egendom. Alla förmyndarens beslut i andra än allmänna frågor måste godkännas av domstolen.

En annan möjlighet är att placera barnet i fosterhem, där barnet får personlig omvårdnad. Detta innebär dock inte att barnet godtas som ett barn i familjen på ett sätt som motsvarar adoption. En fosterförälder utövar en förälders skyldigheter och rättigheter inom rimliga begränsningar. Han/hon har enbart skyldighet och rätt att fatta beslut om vardagliga frågor som rör barnet, att företräda barnet i dessa frågor och att förvalta barnets egendom. Han/hon måste underrätta barnets föräldrar om viktiga frågor som berör barnet. Om situationen så kräver fastställer domstolen ytterligare skyldigheter och rättigheter för fosterföräldern. Barnets föräldrar kommer att behålla de skyldigheter och rättigheter som föräldrans ansvar medför, inklusive rätten till regelbunden och personlig kontakt med barnet och rätten till information om barnet, med undantag för skyldigheter och rättigheter som tilldelas fosterföräldrarna enligt lagstiftning, såvida inte domstolen beslutar annorlunda, av skäl som kräver särskild hänsyn. En fosterförälder har inte några underhållsskyldigheter gentemot barnet.

En fosterförälder måste kunna garantera ordentlig omvårdnad, vara bosatt i Tjeckien och vara villig att ta emot barnet som fosterbarn. I regel är det fråga om en släkting, men det kan också vara en annan person hos vilken barnavårdsmyndigheten har placerat barnet (regiondomstolen ska i detta syfte förvara uppgifter om lämpliga fosterföräldrar). En domstol kan överlämna ett barn till ett fosterhem för begränsad tid (till exempel medan en förälder befinner sig på behandling) eller under en specifierad tidsperiod. Fosterhem kan därmed vara en lösning vid kris i familjen eller svara för omvårdnad i en annan familjemiljö. För att så få barn som möjligt ska placeras i institutioner eller institutionsliknande inrättningar har fosterhem företräde framför institutionell vård. En fosterförälder mottar ersättning från staten för omvårdnad (till exempel ett bidrag för betalning av det barnet behöver, ett bidrag i slutet av omvårdnadsperioden, eller ersättning till fosterhem osv.).

Enligt civilagen kan också vårdnaden om barnet övergå till en annan person om varken någon av föräldrarna eller en förmyndare kan ta hand om barnet. Sådan vårdnad är inte ett alternativ till fosterhem eller till vårdnad som måste föregå adoption. Den har företräde framför institutionell vård av barnet. En vårdnadshavare måste kunna garantera ordentlig omvårdnad, vara bosatt i Tjeckien och vara villig att personligen ta hand om barnet. Vårdnadshavarens skyldigheter och rättigheter fastställs av domstol. I annat fall tillämpas fosterhemslagstiftningen på lämpligt sätt.

Föräldrarna kan i egenskap av målsmän – för att ta hand om barnets angelägenheter, såvida inte de är personliga – underteckna avtal om representation av en sakkunnig person, eller en annan lämplig person. Om barnet undertecknar ett avtal om representation påverkar detta inte föräldrarnas representation av barnet i rättsliga ärenden. Om den rättsliga representanten och det befullmäktigade ombudet inte kan enas fattar en domstol beslut där barnets bästa sätts i främsta rummet.

Om barnets uppfostran eller dess fysiska, intellektuella eller mentala tillstånd och/eller dess utveckling äventyras eller störs till en sådan grad att det inte är förenligt med barnets bästa, och/eller i händelse av allvariga skäl till att föräldrarna inte kan garantera en vederbörlig uppfostran, kan en domstol besluta om institutionell vård. Så är fallet särskilt om tidigare åtgärder inte har lett till någon lösning. Under ett sådant förfarande överväger domstolen alltid om det är lämpligt att i första hand överlämna barnet i en fysisk persons vård. Institutionell omvårdnad kan endast komma i fråga i tre år, men den perioden kan förlängas (upprepade gånger) om skälen kvarstår (aldrig mer tre år åt gången). Om skälen inte kvarstår, eller om det finns alternativ, avslutar domstolen omedelbart den institutionella vården och beslutar samtidigt vem barnet ska överlämnas till.

4 Hur fastställs föräldrans ansvar för framtiden om föräldrarna skiljer sig eller separerar?

Om ett barns föräldrar skiljer sig måste ett beslut fattas om vårdnaden av barnet. När beslutet fattas sätter domstolen barnets bästa i första rummet, och avvisar bara avtal som gjort upp mellan föräldrarna om detta är till barnets bästa. Domstolen kan placera barnet i den ena förälderns vård eller i delad vårdnad eller gemensam vårdnad. Domstolen kan också placera barnet hos någon annan än föräldrarna, om man anser att det ligger i barnets intresse. Domstolen tar hänsyn till barnets personlighet, i synnerhet dess förmåga och färdigheter när det gäller utvecklingsmöjligheter, och till föräldrarnas livsstil samt till barnets känslomässiga beteende och bakgrund, respektive förälders förmåga att ge barnet uppfostran, den befintliga och förväntade stabiliteten i barnets inlärningsmiljö och barnets känslomässiga band till sina syskon, far- och morföräldrar, andra släktingar och andra personer. Domstolen tar alltid hänsyn till vilken av föräldrarna som hittills har tagit hand om barnet och ägnat sig åt dess känslomässiga, intellektuella och moraliska fostran, och vilken av föräldrarna som kan erbjuda barnet bästa möjliga till en hälsosam och god utveckling. Domstolen betonar också barnets rätt till båda föräldrarna och till regelbunden kontakt med dem, och på den förälders rätt som barnet inte placeras hos till regelbunden information om barnet. Dessutom beaktas huruvida föräldern instämmer i att barnet ska uppfostras av den andra föräldern. Domstolen kan också bestämma sig för att fastställa ett avtal mellan föräldrarna, såvida det inte står klart att den överenskomna metoden för föräldrans ansvar inte överensstämmer med barnets bästa.

Om föräldrarna till en underårig som saknar full rättslig handlingsförmåga inte bor tillsammans, och om de inte kan enas om barnets vårdnad, fattar domstolen beslut om detta utan ansökan. Då gäller samma regler för beslutsfattande om vårdnad om barnet som när föräldrarna har skilt sig.

Den förälder som har vårdnaden om barnet ska tillsammans med den andra föräldern besluta om hur kontakten mellan barnet och den sistnämnda föräldern ska se ut. Om föräldrarna inte kan enas, eller om så krävs för att barnet ska få bästa möjliga uppväxt och för familjerelationerna, reglerar domstolen kontakten mellan föräldern och barnet. I motiverade fall kan domstolen bestämma plats för kontakten mellan föräldern och barnet. Om så krävs för barnets bästa kommer domstolen att begränsa en förälders rätt till personlig kontakt med barnet, och/eller förbjuda sådan kontakt.

Om omständigheterna förändras ändrar domstolen beslut om utövande av skyldigheter och rättigheter i samband med föräldrans ansvar, även utan ansökan om detta.

5 Om föräldrarna sluter ett avtal om föräldrans ansvar, vilka formella krav måste vara uppfyllda för att avtalet ska vara rättsligt bindande?

Om föräldrarna skiljer sig måste avtalet mellan föräldrarna om föräldrans ansvar regleras respektive förälders vårdnad om barnet efter skilsmässan. I avtalet kan föräldrarna också fastställa hur kontakten mellan föräldrarna och barnet ska se ut. Ett sådant avtal ska fastställas av en domstol, som godkänner avtalet mellan föräldrarna, såvida det inte står klart att det inte överensstämmer med barnets bästa. Samma sak gäller för avtal mellan föräldrarna om barnets föräldrar inte bor tillsammans.

6 Vilka alternativ finns det för att lösa konflikten utan att gå till domstol om föräldrarna inte kan komma överens om föräldraansvaret?

För att skydda barnets intressen vägleder domstolen föräldrarna mot en av båda godtagbar lösning under ett vårdnadsfall. Domstolen kan ålägga föräldrarna att delta i utomrättsliga medlings- eller förlikningsmöten eller familjeterapi under en period på högst tre månader, eller ålägga dem att träffa en barnpsykiolog.

Det går dessutom att anlita centrum för äktenskaps- och familjerådgivningstjänster, som hjälper till genom kvalificerade psykologer och socialarbetare. Dessutom kan barnavårdsmyndigheten övertyga eller upplysa en förälder som inte respekterar barnets eller den andra förälderns rättigheter (till exempel rätten till omvårdnad eller regelbunden kontakt) om lagstiftningen och följderna av hans/hennes agerande. En barnavårdsmyndighet kan också ålägga föräldrarna expertrådgivning om de inte kan lösa problemen som rör barnets uppfostran och omvårdnad, i synnerhet vid konflikter om förändringar av barnets uppfostran och omvårdnad, eller av umgängesrätten.

7 I vilka frågor kan en domare fatta beslut om barnet om föräldrarna går till domstol?

Under förutsättning att villkoren uppfylls kan domstolen på föräldrarnas begäran fatta beslut i följande frågor beträffande relationen mellan föräldrar och barn: Rättigheter av personligt slag (till exempel att bestämma barnets för- och efternamn eller rätten att godkänna adoption av barnet).

Omvårdnaden av barnet och kontakten med barnet.

Alternativa former av omvårdnad om barnet (till exempel förmyndarskap, att överlåta omvårdnaden om barnet på en annan person, fosterhem, institutionell vård).

Underhållsskyldigheter.

Företrädande och förvaltning av barnets egendom, samtycke till rättsliga åtgärder på barnets vägnar.

I frågor som är viktiga för barnet och där föräldrarna inte kan enas (som viktiga frågor betraktas i synnerhet beslut om var barnet ska bo och val som rör skolgång och sysselsättning, men inte normal medicinsk behandling och liknande).

I de flesta fall beslutar en domstol vem som får vårdnaden om barnet, och eventuellt om den andra förälderns umgänge med barnet och om underhåll.

8 Om domstolen beslutar att en förälder ensam ska ha vårdnaden om barnet, innebär det att han eller hon kan fatta beslut i alla frågor som rör barnet utan att först samråda med den andra föräldern?

Omvårdnaden av barnet utgör bara en del av de skyldigheter och rättigheter som ingår i föräldraansvaret. Om en förälder som inte har fått vårdnaden om barnet inte har frångått föräldraansvaret, och hans/hennes föräldraansvar inte heller har begränsats eller tillfälligt upphävts, ska han/hon fortfarande utöva det i förhållande till övriga delar av föräldraansvaret och förlorar inte rätten att fatta beslut om viktiga frågor beträffande barnet. Föräldraansvaret utövas av föräldrarna i samförstånd och med barnets bästa i främsta rummet. I akuta lägen kan den ena föräldern på egen hand fatta beslut i en fråga som rör barnet. Denna förälder måste dock omedelbart underrätta den andra föräldern om situationen.

Om föräldrarna inte kan enas i en fråga som är av betydelse för barnet, i synnerhet om det gäller barnets bästa, fattar en domstol beslutet efter ansökan från den ena föräldern. Denna lösning tillämpas också om den ena föräldern utestängs av den andra föräldern från beslutsfattandet om en fråga som är av betydelse för barnet. Domstolen fattar också beslut om den ena föräldern inger en ansökan i ett fall där föräldrarna inte kan enas om vem av dem som ska företräda barnet under ett rättsligt förfarande eller i viktiga frågor som rör förvaltning av barnets egendom.

Föräldrarna är skyldiga att underrätta varandra om allt av betydelse beträffande barnet och dess intressen.

9 Om domstolen bestämmer att föräldrarna ska ha gemensam vårdnad om ett barn, vad innebär det i praktiken?

I civillagen görs åtskillnad mellan att ge en av föräldrarna ensam vårdnad om barnet, ge föräldrarna delad eller gemensam vårdnad och att placera barnet hos någon annan än föräldrarna. När domstolen fattar beslut om vem som ska få vårdnad om barnet tar den hänsyn till barnets bästa. En domstol kan avstå från att fatta beslut om delad eller gemensam vårdnad om föräldrarna kan kommunicera med varandra och samarbeta.

Gemensam vårdnad (gemensam uppfostran)

Den här formen av vårdnad innebär att domstolen inte fattar beslutet att enbart bevilja den ena föräldern vårdnad. Det innebär i praktiken att en förälder vid gemensam vårdnad till exempel kan hantera barnets utbildningsbehov medan den andra hanterar idrottsaktiviteterna, och/eller att den ena föräldern inriktar sig på barnets språkinläring medan den andra inriktar sig på barnets andra aktiviteter. Båda föräldrarna tar hand om barnets hälsorelaterade och materiella behov (till exempel matlagning, städning/tvätt, kläder osv.). Om föräldrarna ska få gemensam vårdnad om barnet är det viktigt att båda föräldrarna går med på det.

Delad vårdnad (växelvis uppfostran)

Delad vårdnad innebär att barnet bor hos en förälder i taget växelvis, under en fast tidsperiod. En domstol fastställer då vilka rättigheter och skyldigheter som ska utövas under denna tidsperiod.

10 Till vilken domstol eller myndighet ska jag vända mig om jag vill göra en ansökan om föräldraansvar? Vilka formella krav måste vara uppfyllda och vilka handlingar ska jag bifoga till min ansökan?

En ansökan om föräldrarnas skyldigheter och rättigheter måste inges till distriktsdomstolen (i Prag stadsdelsdomstolarna, i Brno stadsdomstolen) på den ort där den underåriga är bosatt eller, om barnet inte har fast hemvist, till distriktsdomstolen på den ort där barnet uppehåller sig. I samband med frågor som rör underåriga kan domstolen också fatta beslut utan ansökan.

Hur en ansökan ska utformas beror på typen av ansökan. Men nödvändiga uppgifter är parternas för- och efternamn samt adress, eller parternas och deras företrädares id-nummer, en beskrivning av sakförhållandena och uppgifter om de belägg som sökanden stöder sig på, och det måste framgå tydligt vad sökanden yrkar och till vilken domstol ansökan riktas.

En ansökan måste innehålla alla viktiga handlingar som rör den aktuella frågan – till exempel födelsebevis, vigselbevis, eventuella tidigare domstolsbeslut med anknytning till barnet m.m. Ansökan ska lämnas in på papper, i erforderligt antal kopior, så att domstolen kan behålla ett exemplar och varje part vid behov kan få ett exemplar.

11 Vilket förfarande ska tillämpas i sådana fall? Finns det något brådskande förfarande?

En domstol kan inleda ett vårdnadsförfarande gällande underåriga även om ingen ansökan har ingetts.

Domstolen kan preliminärt ålägga en part i förfarandet att betala ett basunderhåll och/ge den ena föräldern vårdnaden, eller placera barnet hos en person som utses av domstolen, även innan beslut meddelas i ärendet, om så krävs för att tillfälligt kunna reglera förhållandena mellan parterna, eller om det finns skäl till oro för att verkställigheten av ett beslut är hotad. Ett preliminärt beslut fattas normalt efter ansökan, men om förfarandet i sakfrågan kan inledas (t.ex. vårdnadsförfaranden gällande underåriga) utan ansökan kan ett preliminärt beslut även fattas utan ansökan. Den domstol som är behörig att pröva sakfrågan har ansvaret för att begära ett preliminärt beslut, om inte annat anges i lagstiftningen. En ansökan om ett preliminärt beslut ska uppfylla de krav som anges i 42.4 och 75 §§ i civilprocesslagen (lag nr 99/1963, i dess ändrade lydelse), vilket i synnerhet innebär följande: Information om den domstol som ansökan riktas till, vem som inger ansökan och vad den rör, vilket innebär en redogörelse för de sakförhållandena som skulle motiverar ett det föreslagna preliminära beslutet, syftet med ansökan, det vill säga vilket preliminära beslut sökanden yrkar på, en redogörelse för varför förhållandena mellan parterna tillfälligt måste regleras eller att skäl finns till oro för att verkställigheten av ett beslut kan vara hotad, samt angivande av datumet då ansökan utarbetades samt sökandens och/eller dennes företrädares underskrift. Handlingar som sökanden åberopar till måste bifogas ansökan. I allmänhet måste sökanden i

samband med ett preliminärt beslut, för eventuella ersättningar för skada eller andra förluster som uppstår till följd av det preliminära beslutet, ställa säkerhet till ett fastställt belopp, senast samma dag som han/hon inger ansökan till domstolen om ett preliminärt beslut. Vid ett preliminärt beslut om underhåll eller ett preliminärt beslut som domstolen även kan fatta utan ansökan behöver ingen säkerhet ställas. Domstolen fattar preliminärt beslut utan dröjsmål. Om ärendet inte är akut har domstolen sju dagar på sig efter ansökan att meddela sitt preliminära beslut. Domstolen fattar beslutet utan att höra parterna. Vid ansökan om preliminärt beslut ålägger domstolen sökanden att inom en viss tid hos domstolen ansöka om prövning av sakfrågan. Den kan också besluta att ett preliminärt beslut bara gäller under en viss tidsperiod.

I lagen om särskilda rättegångsförfaranden (lag nr 292/2013, i dess ändrade lydelse) föreskrivs ett särskilt preliminärt beslut för mål som rör en underårig som saknar ordentlig omvårdnad, oavsett om det finns någon som har rätt till vårdnad om barnet, eller om barnets liv, normala utveckling eller ett annat betydelsefullt intresse allvarligt hotas eller störs. Då reglerar domstolen barnets förhållanden genom ett preliminärt beslut – som domstolen enbart kan fatta efter ansökan från en barnavårdsmyndighet – för en så lång tid som krävs, genom att placera barnet i en lämplig miljö. Ett sådant preliminärt beslut möjliggör en tillfällig placering av barnet i fosterhem då ingen av föräldrarna får ta hand om barnet på grund av allvarliga omständigheter. Barnet kan också placeras i annan vård efter den tidsperioden, innan det lämnas till adoption, om föräldrarna samtycker till adoption, eller så kan beslut fattas om att föräldrarnas samtycke till adoption inte är nödvändigt. Domstolen handlägger ansökan om ett preliminärt beslut snarast möjligt, men senast inom 24 timmar efter att den har ingetts. Beslutet verkställs omedelbart, och domstolen samarbetar vid verkställandet med behöriga myndigheter.

12 Kan jag få rättshjälp för att täcka kostnaderna för förfarandet?

Enligt lagen om rättegångskostnader (lag nr 549/1991, i dess ändrade lydelse) är förfaranden som rör förmyndarskap eller vårdnad kostnadsfria. Det innebär att den som lämnat in en ansökan om föräldrars skyldigheter och rättigheter inte behöver betala rättegångskostnader.

Under vissa omständigheter kan ett juridiskt ombud utses kostnadsfritt, eller till reducerad kostnad. Domstolen utser ett ombud på begäran av en part, som helt eller delvis kan förväntas undantas från att betala rättegångskostnaderna, om så krävs för att till exempel skydda hans/hennes intressen. Om så krävs för att skydda sökandens intressen utser domstolen en advokat. Utnämningen av ett ombud måste motiveras av partens situation (det kan i praktiken vara svåra ekonomiska omständigheter eller en problematisk social situation, även om man alltid måste ta hänsyn till de specifika omständigheterna i ärendet) och varken verkställighet eller skydd av rättigheterna får vara godtyckligt eller uppenbart resultatlöst.

I lagen om beviljande av rättshjälp i gränsöverskridande fall i Europeiska unionen (lag nr 629/2004, i dess ändrade lydelse) regleras tillgång till rättshjälp för rättsliga förfaranden i en EU-medlemsstat där en fysisk person som är bosatt i en annan EU-medlemsstat är part. Sådant rättshjälp avser rättsliga förfaranden i rättegångsförfaranden och stadier för verkställighet.

I lagen om advokater (lag nr 85/1996, i dess ändrade lydelse) fastställs villkoren för möjlighet att begära kostnadsfri juridisk rådgivning direkt hos det tjeckiska advokat-samfundet.

13 Går det att överklaga ett beslut om föräldraansvar?

Ja, det går att överklaga ett beslut om föräldraansvar. Distriktsdomstolen är förstainstansrätt där bland annat rättigheter och skyldigheter som sammanhänger med föräldraansvar tas upp. Regionala domstolar (som motsvaras av stadsdomstolen i Prag) behandlar överklaganden av beslut som fattats vid en förstainstansrätt. Ett överklagande av ett domstolsbeslut kan inges inom 15 dagar från det att det skriftliga tvistiga beslutet har mottagits, om detta inte strider mot lagen (om det exempelvis inte är tillåtet att överklaga ett domstolsbeslut som godkänner ett avtal mellan föräldrarna om barnets omvårdnad). Ett överklagande anses också ha kommit in i tid trots att mer än 15 dagar förflutit om den överklagande följde felaktig information från appellations-domstolen. Betonas bör att vissa beslut kan vara interimistiskt verkställbara – de kan med andra ord verkställas även om de har överklagats. Beslut som påverkar verkställigheten av underhåll och beslut om att förlänga en utbildningsåtgärd inom ramen för vilken föräldrar eller annan person tillfälligt har fråntagits vårdnaden av ett barn är interimistiskt verkställbara.

14 I vissa fall kan det vara nödvändigt att göra en ansökan till en domstol eller till en annan myndighet för att få ett beslut om föräldraansvar verkställt. Vilket förfarande ska tillämpas i sådana fall?

I Tjeckien måste en ansökan om verkställighet av vårdnadsbeslut inges till domstol. Förfarandet regleras i lagen om särskilda rättegångsförfaranden (lag nr 292/2013, i dess ändrade lydelse).

Behörig för sådana förfaranden är distriktsdomstolen (i Prag stadsdomstolen, i Brno stadsdomstolen) på den plats där den underåriga har sin hemvist enligt avtal mellan föräldrarna, ett domstolsbeslut eller andra avgörande omständigheter. Ansökan ska innehålla all information som krävs (vem som tilldöms vårdnaden och svaranden, omfattningen och innehållet av svarandens skyldigheter och tidsfristen för när den fastslagna skyldigheten ska fullgöras samt specificering av det beslut som ska verkställas (exekutionstiteln)).

Innan domstolen beslutar om verkställighet kan den, om den anser att det finns skäl och/eller om svaranden inte informerats om följderna av att inte uppfylla sin skyldighet, uppmana svaranden att följa beslutet eller avtalet och informera henne/honom om möjligheterna till att vite utdöms eller att barnet hämtas.

Domstolen kan också begära att barnavårdsmyndigheten förmår svaranden att uppfylla sina skyldigheter utan att beslut behöver fattas om verkställighet.

Om denne inte heller då uppfyller sina skyldigheter fattar domstolen beslut om verkställighet genom att utdöma vite, vilket kan ske upprepade gånger.

Beloppet för det enskilda vitet får inte överstiga 50 000 tjeckiska kronor. Andra åtgärder som domstolen kan besluta om är möte med en familjerådgivare eller med en barnpsykolog eller att fastställa en tillväjningsplan för att underlätta en gradvis kontakt mellan barnet och en person med ungägesrätt.

Om skyldigheterna inte uppfylls, trots att dessa åtgärder, eller om det framgår att de inte haft någon verkan, verkställer domstolen i undantagsfall beslutet genom att hämta barnet. Beslutet om att barnet ska hämtas, överlämnas till svaranden först när det verkställs.

15 Hur får jag ett beslut om föräldraansvar som har meddelats i en annan medlemsstat erkänt och verkställt i den medlemsstat där jag bor?

Beslut angående föräldraansvar som har meddelats av domstolar i EU-medlemsstater erkänns i Tjeckien i enlighet med rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (nedan kallad *förordning nr 2201/2003*), utan att särskilda förfaranden krävs. Vem som helst med berättigat intresse kan vända sig till domstol med en ansökan om utfärdande av beslut om erkännande eller icke-erkännande av beslutet. I Tjeckien är distriktsdomstolarna (i Prag stadsdomstolarna, i Brno stadsdomstolen) behöriga för sådana förfaranden i första instans. Behörig domstol är den distriktsdomstol som är sökandens allmänna domstol, och i annat fall den distriktsdomstol i vars domkrets den situation uppstod eller skulle kunna uppstå som har betydelse för erkännandet.

Innan ett beslut om föräldraansvar från en annan medlemsstat kan verkställas i Tjeckien måste det förklaras verkställbart enligt ett särskilt förfarande, i enlighet med förordning nr 2201/2003. En ansökan om verkställighetsförklaring i Tjeckien inges till den lokalt behöriga distriktsdomstolen (i Prag stadsdomstolen, i Brno stadsdomstolen). Lokalt behörighet fastställs i enlighet med förordning nr 2201/2003 efter hemvist för den person mot vilken verkställighet begärs eller efter barnets hemvist. Om inget av dessa hemvist finns i den verkställande medlemsstaten, ska den lokala domstolens behörighet bestämmas efter den plats där verkställighet ska ske.

Ett beslut om rätten till kontakt med ett barn och ett beslut om återlämnande av ett barn som utfärdas med stöd av artikel 11.8 i förordning nr 2201/2003 kan enligt artiklarna 41–42 i förordning nr 2201/2003 verkställas i en annan medlemsstat utan verkställighetsförklaring och utan möjlighet till talan mot erkännande av beslutet, om beslutet är bestyrkt i den ursprungliga medlemsstaten med hjälp av standardformuläret i bilagan till förordning nr 2201/2003.

För en ansökan om erkännande eller icke-erkännande av ett beslut och en verkställighets-förklaring krävs en fullgod kopia av beslutet (till exempel ett duplikat eller en bestyrkt kopia av beslutet), och det intyg som avses i artikel 39, utfärdat av behörig myndighet i ursprungs-medlemsstaten, på det standardformulär som finns i bilaga till förordning nr 2201/2003. Om domen har meddelats i någons utetvar måste också originalet eller en bestyrkt kopia utfärdas av den handling som visar att stämningensansökan eller motsvarande handling har delgivits den utetblivna parten, eller en handling som visar att svaranden otvetydigt har godtagit domen. Om ett sådant intyg eller en sådan handling som krävs vid dom som har meddelats i någons utetvar inte utfärdas ska förfarandet följa artikel 38.1 i förordning nr 2201/2003.

I enlighet med de villkor som anges i förordningen är det förfarande som tillämpas för verkställighet av ett beslut om föräldraansvar från en annan EU-medlemsstat detsamma som för verkställighet av nationella beslut. Se föregående fråga för mer information.

16 Till vilken domstol i den medlemsstat där jag bor ska jag vända mig för att överklaga erkännandet av ett beslut om föräldraansvar som meddelats av en domstol i en annan medlemsstat? Vilket förfarande är tillämpligt i sådana mål?

Ett överklagande av ett domstolsbeslut görs i den domstol som utfärdade beslutet, och därefter prövas överklagande i högre instans.

17 Vilken lag tillämpas i föräldraansvarsfrågor om barnet eller parterna inte bor i den medlemsstaten eller har olika medborgarskap?

Vid förfaranden som rör frågor om föräldraansvar fastställs tillämplig lagstiftning i enlighet med konventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn. Alla eventuella bilaterala, internationella avtal som Tjeckien är bundet av i förhållande till andra stater har företräde framför konventionen från 1996, såvida inte en förklaring har gjorts i enlighet med artikel 52.1 i konventionen från 1996 (en sådan förklaring gjordes beträffande ett bilateralt avtal mellan Tjeckien och Polen, och det gjorde att konventionen från 1996 hade företräde).

Den här webbsidan hör till portalen [Ditt Europa](#).

Du får gärna [lämna synpunkter](#) på innehållet

Your
Europe

This webpage is part of an EU quality network

Senaste uppdatering: 15/12/2020

De nationella versionerna av sidan sköts av respektive kontaktpunkt. Översättningarna har gjorts av EU-kommissionen. Det är möjligt att översättningarna ännu inte tar hänsyn till eventuella ändringar som de nationella myndigheterna har gjort. Varken det europeiska rättsliga nätverket eller kommissionen påtar sig något som helst ansvar för information eller uppgifter som ingår eller åberopas i detta dokument. För de upphovsrättsliga regler som gäller för den medlemsstat som ansvarar för denna sida hänvisas till det rättsliga meddelandet.